

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 23. srpnja 2024.

Analiza presude

Mafalani protiv Hrvatske
zahtjev br. 3646/17

čl. 3. Konvencije – zabrana mučenja povreda čl. 8. Konvencije – pravo na poštovanje dopisivanja

Pojačane mjere osiguranja u istražnom zatvoru u skladu s člankom 3. Konvencije, nezakonito otvaranje i čitanje pisma odvjetnika upućenog zatvoreniku – povreda prava na poštovanje dopisivanja

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud), zajedajući u odboru od 3 suca, 21. svibnja 2024. objavio je presudu u kojoj je utvrdio da je u predmetu podnositelja povrijeđeno njegovo pravo na poštovanje dopisivanja, dok je prigovor zbog povrede članka 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) odbacio kao očito neosnovan.

Podnositelja zahtjeva uhitila je policija zbog sumnje da je sudjelovao u zločinačkoj organizaciji koja je izvršila atentat na dvojicu novinara u centru Zagreba. Podnositelj je u osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 16 godina. Po uhićenju, pokrenuta je istraga a podnositelju je određen istražni zatvor¹ i to pod pojačanim mjerama osiguranja zbog načina i specifičnosti počinjenja kaznenog djela. Podnositelj je bio socijalno izoliran, smješten u jednokrevetnu ćeliju 11 mjeseci, zabranjen mu je kontakt s ostalim pritvorenicima te su mu određene samostalne šetnje i boravak na svježem zraku uz obvezni nadzor. Tijekom sudskih rasprava podnositelju su stavljane lisice na ruke i noge, u određenom razdoblju potpuno mu je zabranjeno korištenje televizije i tiska², a sva pošta i paketi koje je dobivao ili slao detaljno su pregledavani. Tijekom boravka u istražnom zatvoru podnositelju su bile dopuštene posjete obitelji, koje su se odvijale pod nadzorom, a prema raspoloživim podacima u razdoblju od preko dvije godine, podnositelj je imao 168 takvih posjeta. Posjeti i komunikacija s braniteljima bila je neograničena i nenadzirana.

No, jedno pismo koje je podnositelj zaprimio od svog odvjetnika bilo je otvoreno te je sadržavalo pečat Županijskog suda u Zagrebu. Na upit podnositelja je li donesena odluka o nadzoru

¹ Podnositelj je za vrijeme trajanja istražnog zatvora bio smješten u Zatvor u Zagrebu, i to u razdoblju od 31. listopada 2008. godine do 29. listopada 2012. Pritom je u razdoblju od 31. listopada 2008. do 29. rujna 2009. podnositelj bio sam u ćeliji, dok je ostatak vremena boravka u Zatvoru u Zagrebu ćeliju dijelio s još jednim pritvorenikom. Ćelija u kojoj je boravio imala je 10,06 m², od čega je 1,57 m² otpadalo na sanitarni čvor koji je od ostatka ćelije bio odijeljen manjim zidom visine 50 cm.

² Potpuna zabrana kupovine tiska i primanje istog putem paketa uspostavljena je odlukom načelnika Odjela za osiguranje Zatvora u Zagrebu od 24. prosinca 2008. te je trajala do rujna 2009. kada je podnositelju odobreno gledanje tv programa, slušanje radija i kupovanje i čitanje novina.

njegove komunikacije s braniteljem o kojoj nije bio obavješten, predsjednica vijeća Županijskog suda u Zagrebu obavijestila ga je da takva odluka nikad nije donesena te da je takav nadzor zabranjen Zakonom o kaznenom postupku. Pred Općinskim građanskim sudom u Zagrebu podnositelj je pokrenuo parnični postupak radi naknade štete zbog neodgovarajućih uvjeta u Zatvoru u Zagrebu. Njegova tužba je odbijena uz obrazloženje da ograničenja i specifične mjere koje su izlazile izvan okvira standardnih nisu predstavljala nečovječno ili osobito ponižavajuće postupanje zato jer su mjere bile razmjerne specifičnosti i težini počinjenog kaznenog djela te bile usmjerene ka osiguravanju neometanog provođenja istrage. Žalba podnositelja također je odbijena, a ustavnu tužbu Ustavni sud odbacio je utvrdivši da ne postoje pretpostavke za odlučivanje o biti stvari.

Pred Europskim sud podnositelj je prigovorio temeljem članka 3. Konvencije zbog neodgovarajućih uvjeta u kojima je boravio u istražnom zatvoru i pretjerano strogog posebnog zatvorskog režima u Zatvoru u Zagrebu. Prigovorio je i temeljem članka 8. Konvencije zbog nezakonitog praćenja njegovog dopisivanja s braniteljem.

Članak 3. Konvencije – neodgovarajući uvjeti u zatvoru

Europski sud je ponovio da lišenje slobode često uključuje element patnje ili poniženja. Međutim, to ujedno ne znači da boravak u zatvorskoj ustanovi visoke sigurnosti ili pod pojačanim mjerama nadzora, kako u istražnom zatvoru tako i pri odsluženju kazne nakon presude, odmah otvara pitanje primjenjivosti članka 3. Konvencije. Naime, u svrhu očuvanja javnog reda kao legitimnog cilja, države članice mogu određene kategorije zatvorenika smjestiti u zatvorske sustave visoke sigurnosti ako je to opravdano zbog sprječavanja bijega, napada na ili uznemiravanje ostatka zatvorenika, a na način da ih odvoje od ostatka zatvorenika i podvrgnu strožem nadzoru ([Piechowicz protiv Poljske](#), br. 20071/07, stavci 158.-165., 17. travnja 2012.). No, iako navedeno nije u suprotnosti s člankom 3. Konvencije, države članice moraju paziti da predmetne mjere i smještaj u takvim uvjetima ne izlažu zatvorenika teškoćama koje bi intenzitetom nadilazile onu neizbježnu razinu patnje koja je svojstvena lišenju slobode. Stoga se tijekom boravka i u takvom zatvorskom sustavu i uvjetima mora poštovati dostojanstva zatvorenika te njegovo zdravlje i dobrobit moraju biti osigurani ([Kudła protiv Poljske \[VV\]](#), br. 30210/96, ECHR 2000-IX, stavak 91.).

Ocjenjujući uvjete u zatvoru prema članku 3. Konvencije, Europski sud uzima u obzir kumulativne učinke tih uvjeta, te specifične tvrdnje koje je podnositelj zahtjeva iznio. U tom kontekstu, razmatra se također i strogost mjere, njezino trajanje, cilj kao i posljedice za dotične osobe ([Douguz protiv Grčke](#), br. 40907/98, ECHR 2001-II, stavak 46.).

Primjenjujući navedeno na predmet podnositelja Europski sud je istaknuo sljedeće:

a) Socijalna izolacija

Podnositelj zahtjeva proveo je 11 mjeseci sam u ćeliji te mu je bilo zabranjena komunikacija s drugim zatvorenicima kao i pristup tiskovinama, radiju ili televiziji. Navedene pojačane mjere nadzora podnositelju su nametnute zbog postojanja osnovane sumnje da je sudjelovao u zločinačkoj organizaciji koja je počinila teroristički akt. Sukladno Pravilniku o kućnom redu u zatvorima u vrijeme izvršavanja pritvora upravitelj zatvora bio je ovlašten, iz sigurnosnih razloga, odlučiti o smještaju podnositelja u jednokrevetnu ćeliju. Europski sud je primjetio da Unatoč izoliranosti, podnositelj nije u potpunosti bio lišen socijalnih kontakata i osjetilno izoliran. Naime, u tom razdoblju podnositelj je i dalje mogao ostvarivati kontakte s članovima svoje obitelji koji su

ga redovito posjećivali te je svaki dan išao u šetnju i boravio na svježem zraku u pratnji zatvorskog osoblja. Europski sud je stoga zaključio da navedeno razdoblje nije bilo prekomjerno ni toliko ozbiljno da bi dovelo do „potpune osjetilne“ i/ili „potpune društvene“ izolacije protivne članku 3. Konvencije, te je odbacio ovaj podnositeljev prigovor.

Europski sud je odbacio i prigovor podnositelja da je, nakon što su mjere socijalne izolacije ublažene, i dalje bio zatvoren 23 sata dnevno te da su on i pritvorenik s kojim je tada dijelio ćeliju sve obroke morali jesti u ćeliji u neposrednoj blizini sanitarnog čvora. Naime, iako je opisane uvjete pritvora Europski sud opisao kao žalosne, nije smatrao da se mogu usporediti s uvjetima podnositelja u predmetima *Ulemek i Longin*³ u kojima su podnositelji također lišeni slobode u sličnim uvjetima, a pritom su još ćeliju dijelili s više zatvorenika te imali nedovoljnu količinu osobnog prostora.

b) Medicinska skrb

Sukladno dostavljenoj dokumentaciji i zdravstvenom kartonu, podnositelju je tijekom boravka u Zatvoru u Zagrebu redovito pružana zdravstvena skrb u zatvorskoj ambulanti i u vanjskim zdravstvenim ustanovama u koje je bio upućen radi pregleda i liječenja ozljeda koje je zadobio prilikom uhićenja te drugih bolesti. Također, podnositelj je tijekom boravka u zatvoru imao pristup potrebnim lijekovima, te ništa iz dostavljene dokumentacije nije upućivalo na zaključak da je podnositelju bila uskraćena odgovarajuća zdravstvena skrb.

c) Pojačane mjere sigurnosti tijekom održavanja sudskih rasprava

U odnosu na posebne sigurnosne mjere vezanja ruku i nogu tijekom prijevoza do zgrade suda i trajanja sudskih rasprava, Europski sud je istaknuo da stavljanje lisica, u uobičajenim okolnostima, ne dovodi u pitanje primjenu članka 3. Konvencije ako je mjera primijenjena u vezi sa zakonitim uhićenjem ili pritvaranjem i ne podrazumijeva uporabu sile ili javno izlaganje, koje prelazi ono što se razumno smatra potrebnim u tim okolnostima (*Svinarenko i Slyadnev protiv Rusije [VV]*⁴, br. 32541/08 i 43441/08, stavak 117., ECHR 2014 (izvadci)). S obzirom da je tužena država obrazložila da su predmetne mjere vezivanja primijenjene zbog specifičnosti kaznenog djela te postojanja povećanog sigurnosnog rizika, Europski sud je utvrdio da mjere nisu bile nerazmjerne sigurnosnom cilju zbog kojeg su upotrijebljene.

d) Postojanje pravnih jamstava u vezi s izrečenim pojačanim mjerama osiguranja

Podnositelj je prigovorio i da nije bio propisno obavješten o mjerama osiguranja koje su mu izrečene niti o razlozima za iste te se stoga protiv njih nije mogao žaliti. U tom smislu, Europski sud je prihvatio argument zastupnice tužene države da se iz sigurnosnih razloga podnositelja nije moglo obavještavati o režimu primjene tih mjera, ali da je svaki puta prije šetnje bio obaviješten da ne može komunicirati s drugim zatvorenicima te da će biti vezan prilikom odlaska na ročišta. Nadalje, Europski sud je istaknuo da su po završetku istrage mjere socijalne izolacije ublažene, a što predstavlja jasan pokazatelj da je uprava zatvora određene mjere redovito preispitivala te uzela u obzir promjene u okolnostima predmeta (*A.T. protiv Estonije (br. 2)*, br. 70465/14, stavci 73. i 85., 13. studenoga 2018.). Štoviše, Europski sud je primijetio da su uvjete u istražnom zatvoru

³ *Ulemek protiv Hrvatske*, br. 21613/16, stavci 128.-13.1, 31. listopada 2019., *Longin protiv Hrvatske*, br. 49268/10, stavci 59.-62., 6. studenog 2012.

⁴ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

podnositelja, uključujući posebne sigurnosne mjere, temeljito preispitala tri nacionalna suda koja su pritom detaljno obrazložila zašto nije došlo do povrede prava podnositelja.

Slijedom svega navedenog, Europski sud je ocjenjujući uvjete kojima je podnositelj bio izložen u istražnom zatvoru u cjelini, prigovor zbog povrede članka 3. Konvencije proglasio očigledno neosnovanim.

Članak 8. Konvencije – dopisivanje

U odnosu na prigovor podnositelja da je njegovo dopisivanja s odvjetnikom bilo praćeno, potrebno je napomenuti da sukladno praksi Europskog suda dopisivanje između zatvorenika i njihovih odvjetnika ima privilegirani status jer svaka osoba treba imati slobodu nesputano se posavjetovati s odvjetnikom. Stoga bi čitanje pošte koju razmjenjuju odvjetnik i zatvorenik trebalo biti dopušteno samo u iznimnim okolnostima, propisanim zakonom, kada vlasti imaju opravdan razlog vjerovati da se istaknuta privilegija zlorabi na način da se sadržajem pisma ugrožava sigurnost zatvora, drugih ili je na neki drugi način kriminalne prirode ([Piechowicz protiv Poljske](#), br. 20071/07, stavci 237.-239., 17. travnja 2012.).

Europski sud je primijetio da je podnositelj dostavio pismo odvjetnika koje je sadržavalo pečat Županijskog suda u Zagrebu, iz čega je razvidno da je bilo otvoreno. Prema Zakonu o kaznenom postupku dopisivanje između okrivljenika i njegovog branitelja ne smije se nadzirati, osim u postupcima koji se vode za zakonom određena kaznena djela i nakon što istražni sudac donese rješenje o nadzoru⁵, a za koje je sam Županijski sud u Zagrebu potvrdio da nije doneseno. Imajući u vidu da su hrvatske vlasti postupile protivno izričitoj zakonskoj odredbi, miješanje u pravo na poštovanje dopisivanja podnositelja nije bilo zakonito, te Europski sud nije ni nastojao utvrditi je li bilo nužno u demokratskom društvu, već je utvrdio povredu članka 8. Konvencije.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2024. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

⁵ Članak 59. i 60. Pravilnika o kućnom redu u zatvorima za vrijeme izvršavanja pritvora (NN br. 135/1999) i članak 69. Zakona o kaznenom postupku (NN 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002, 178/2004, 115/2006, 152/2008, 76/2009, 80/2011, 143/2012)